

К.С. Гіря

Донецький інститут міського господарства, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОСТОСУНКІВ ЗАПОРІЗЬКИХ І ДОНСЬКИХ КОЗАКІВ у другій половині 1990-х – на початку ХХІ ст.

У статті розглянуто історіографію взаємин запорізьких та донських козаків (кінець XV – початок XVIII ст.) у другій половині 1990-х – на початку ХХІ ст. Автор здійснила аналіз історіографічних джерел із вказаної проблеми. Простежено історичні умови розвитку історіографії зазначеної проблеми, встановлено головні аспекти дослідження взаємин запорізьких та донських козаків у другій половині 1990-х – на початку ХХІ ст., виявлено тенденційність поглядів окремих авторів.

Стосунки українських та донських козаків (кінець XV – початок XVIII ст.) є важливою сторінкою спільної історії двох братніх східнослов'янських народів. Однак вивчення цієї важливої історичної проблеми ще далеке від завершення. Феномен міжкозацьких відносин потребує дослідницької уваги. Ґрунтовне вивчення історіографії проблеми взаємин запорізьких та донських козаків дозволить не тільки підступитися до заповнення ще однієї лакуни у сфері пізнання історичного минулого. Тим більше, що питання стосунків запорізьких та донських козаків тісно пов'язане з дослідженням низки інших питань – від міжнародних відносин в регіоні та колонізації Поля й відносин з іншими козацтвами (волзьким, гребінським, терецьким, яїцьким) до геополітичного протистояння Москви й Польщі, співіснування мусульманського та християнського світів, до взаємопроникнення культур, європейської та азійської цивілізації. Вивчення історіографії стосунків запорізьких та донських козаків є особливо актуальним, бо козацька вісь Дніпро – Дон була потенційно найпотужнішою серед взаємовпливів різних козацьких спільнот [1].

Аналізу української історіографії присвячені праці Я. Калакури [2], «Історіографія історії України» (автори: В. Коцур, А. Коцур) [3] тощо. Історіографія проблеми взаємостосунків запорізьких і донських козаків, особливо періоду другої половини 1990-х – початку ХХІ ст., залишається майже недослідженою. **Мета даної роботи** – здійснити огляд історіографії взаємин запорізьких та донських козаків у другій половині 1990-х – на початку ХХІ ст.

У другій половині 90-х рр. ХХ ст. тривала методологічна переорієнтація пострадянських істориків. Слід мати на увазі, що вона проходила не в ізоляції від трансформації всього суспільства, від перемін в інших галузях суспільствознавства, філософії, політології, правознавстві, літературознавстві, культурології, соціології та ін. Саме в цей період з'явилося фундаментальне дослідження історії взаємин українських і донських козаків XVI – середини XVII ст. [4].

Науково-популярне видання В. Кузнецова присвячено бойовій історії Війська Донського з XVI ст. до Першої світової війни [5]. Дослідником була розпочата, але не завершена справа порівняльного аналізу символів влади та одягу представників обох козацтв. Він торкнувся також окремих аспектів взаємин запорізьких і донських козаків XVII ст. Так, навесні 1637 р. 4 – 5 тис. запорожців, які прямували до Персії, зупинились на Дону. Донські козаки зустріли запорожців приязно і запропонували залишитися у них і разом брати Азов, щоб відкрити вільний шлях до Чорного та Азовського морів [5].

В. Кузнецов зупинився і на українсько-донських взаєминах доби Б. Хмельницького. Він зазначив, що кримський хан уклав із запорізькими козаками договір про взаємну допомогу. Закінчивши війну з Польщею, хан вимагав від гетьмана Б. Хмельницького, щоб той приготувався «воювати» донських козаків. У березні 1650 р. Хмельницький направив своїх послів на Дон з проханням припинити походи проти Криму і Туреччини. В. Кузнецов процитував за дослідником історії донського козацтва XIX ст. В. Сухоруковим відповідь донських послів гетьману: «Неприлично христианину восставать на единоверцев своих в защиту басурман: не мешай нам истреблять старинных врагов наших. Мы всегда были с вами в братстве, но знай, что так же умеем обходиться с неприятелями нашими, как с друзьями» [6, с. 6]. Однак В. Кузнецов не навів прикладів союзу донців з бусурманами. Він зазначив, що одночасно були розіслані грамоти в донські козацькі містечка з вимогою укріпляти їх, дві частини козаків залишалися для захисту козацьких містечок, а одна третина мала прибути до Черкаського містечка для опору загрозі. Черкаське містечко обнесли земляним валом з ровом і провели в нього воду з Дону [5, с. 137].

В. Кузнецов згадав, що у другому Азовському поході Петра I (1696 р.) взяли участь 5120 донських і 15 тис. дніпровських козаків [5, с. 150].

Окремі факти про участь запорожців та донців в діях війська Лжедмитрія I на початку XVII ст., встановлення таємного зв'язку між українським гетьманом П. Дорошенком і повсталим отаманом Дону С. Разіним у другій половині 60-х рр. XVII ст. тощо наведені у «Нарисі історії України» Н. Яковенко [7, с. 160].

Першим в історіографії комплексним дослідженням взаємин запорізьких та донських козаків є монографія В. Брехуненка «Стосунки українського козацтва з Доном у XVI – середині XVII ст.» [4]. В. Брехуненко є також автором серії статей з питання взаємин донських та запорізьких козаків у XVI – середині XVII ст. [1], [8], [9]. У 2000 р. відбувся публічний захист В. Брехуненком дисертації на тему «Взаємини козацьких спільнот Східної Європи в XVI – середині XVII ст.» на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук [10]. Доцільно зупинитися на ряді висновків автора щодо проблеми взаємин запорізьких та донських козаків вказаного періоду:

1. Українсько-донські стосунки були вагомим геополітичним чинником.

2. Потенційно найпотужніший українсько-донський вузол функціонував в'яло внаслідок тодішнього браку в українських та донських козаків стабільної потреби в нав'язуванні постійних стосунків між собою. Але і наявні хаотичні контакти сигналізували про міцні потенційні напрямки відносин. Зонами потужної дії фактора міжкозацьких взаємин були: протистояння Москви та Речі Посполитої, з одного боку, й Туреччини, Криму – з іншого; суперництво Москви та Речі Посполитої за гегемонію в Східній Європі; українське питання, кримсько-турецькі протиріччя [10, с. 19-23].

3. Провідна роль в українсько-донських стосунках належала запорізьким козакам, які всебічно використовували фактор взаємин з Доном в інтересах змагань з Варшавою та протистояння з мусульманськими сусідами. Більшість спільних бойових операцій відбувалася з ініціативи українських козаків при їхній кількісній перевазі. Поширилася практика очолення запорожцями морських походів донців. Приплив козаків з України на Дон був куди сильніший, ніж зворотний потік. Спектр використання чинника міжкозацьких взаємин був набагато ширший у запорожців. Врешті, донці побоювалися розбійництва з боку запорожців, а не навпаки. Донські козаки не виявляли особливої ініціативи, лише приставали чи ні на пропозиції запорожців. Тісні контакти з українськими козаками зміцнювали позиції донського козацтва, заохочували його до активніших самостійних дій. А це додавало резонансу українсько-донським стосункам, козацькому чиннику загалом. Саме поєднання зусиль з українськими козаками вивело на наявну орбіту опір донців мусульманським сусідам, зробило козацькі походи з Дону такими дошкульними.

4. Несумірними є історичні місії запорізьких та донських козаків. Якщо перші відіграли ключову роль в українській історії XVI – XVII ст. й навіки закорінили собі місце в історичній пам'яті українського етносу, очоливши державотворчі процеси, то донці так і залишились осібною етносоціальною спільнотою з якісно обмеженим впливом на внутрішнє життя довкільних суспільно-політичних організмів з Московщиною включно [4, с. 35].

В. Брехуненко ввів до наукового обігу близько 200 джерел з фондів РДАДА, присвячених історії українсько-донських стосунків. Він вперше використав метод формулярного аналізу щодо джерел, тобто аналіз документів з притаманними їм соціальними функціями та формуляром з метою виявлення характеру обумовленості інформаційного потенціалу джерел у річищі досліджуваної проблематики. Утім, хронологічні рамки дослідження В. Брехуненка, присвяченого взаєминам запорізьких та донських козаків, обмежені XVI – першою половиною XVII ст.

А. Сокульський вперше в українській історіографії комплексно розглянув історію воєнного мореплавства Запорізької Січі, на основі широкого кола джерел і опрацювання великої кількості дослідницької літератури проаналізував передумови виникнення, розвиток і стан боєздатності морського війська запорожців [11]. Слід підкреслити, що А. Сокульським з нових наукових позицій були реконструйовані малодосліджені морські походи козаків, виявлена сутність стратегії і тактики морських походів запорожців, вперше запропонована теза про превентивно-наступальний характер морської боротьби козаків проти отаманської агресії з боку Османської імперії. У результаті критичного аналізу фактологічних матеріалів А. Сокульський значно розширив хронологію морських походів козаків [12]. А. Сокульський зазначив, що Запорізька Січ у запорожців, середне Подоння в донських козаків були основними центрами суднобудування. Бойова співдружність обох козацьких організацій сприяла виробленню специфічних норм морського звичаєвого права, яке було регулятором спільних дій на морі, розподілу здобичі [12, с. 9].

У роботі В. Подола міститься параграф «Запорожские и донские казаки в Донбасе» [13]. Дослідник використав переважно вже введені до наукового обігу джерела. Він підкреслив, що важливим етапом освоєння Донецького краю було поселення тут запорізьких і донських козаків. Дослідник зазначив, що повз весь Донбас був проторений шлях, яким запорожці ходили на Дон, а донці – на Запоріжжя. Він підкреслив, що таємний козацький шлях повз донецькі степи був зафіксований у документах допиту О. Шафрана 1626 р. [13, с. 20-21].

У працях краєзнавчого характеру В. Пірка [14-16] розглядається спільне заселення Північного Приазов'я та Донеччини запорізькими та донськими козаками; автор вказав на такі чинники постійних зв'язків донських та запорізьких козаків, як єдність історичної долі та необхідність взаємодопомоги у боротьбі зі спільними ворогами – Османською імперією та Кримським ханством. В. Пірко торкнувся таких цікавих питань, як обмеження російським урядом зв'язків донських козаків із запорожцями, водні та сухопутні шляхи співпраці козаків тощо.

В. Пірко підкреслював, що з кінця XVI ст. значно активізувалися спільні дії запорізьких і донських козаків проти Кримського ханства. Дослідник зазначив, що саме на кінець XVI – початок XVII ст. припадають відомості про функціонування пішого шляху через Донецький край із Запоріжжя на Дон і таємного водного шляху з Дніпра до Чорного моря у випадку блокування турецьким флотом гирла Дніпра. В. Пірко підкреслив, що саме завдяки поживаленим зв'язкам запорізьких і донських козаків наприкінці XVI – на початку XVII ст. на р. Вовчий, при витоках Кальміусу, Торця й Кринки та інших, з'явилося чимало запорізьких пікетів, зимівників, які згодом переросли в села й міста Донеччини [16, с. 15].

Російський військовий історик О. Широкоград присвятив боротьбі козаків з кримськими татарами і турками спеціальний розділ своєї книги «Російсько-турецькі війни 1676 – 1918 рр.» [17]. Він порівняв заходи боротьби з турками й татарами Московської держави, з одного боку, та вільних козаків – з іншого, і зазначив, що вільні козаки і держава в XVI – XVII ст. діяли паралельно та незалежно одне від одного. Причому стратегія Московської держави в боротьбі з Кримом зводилася, за незначними винятками, до пасивної оборони, тоді як козаки віддавали перевагу набігам та рейдам. Попередники О. Широкограда (О. Новосельський, В. Каргалов [18], [19]) також вказували на оборонний характер заходів Росії щодо татар і турків. Однак О. Широкоград зосередив особливу увагу на порівняльному аналізі стратегії козаків і Москви, що дозволило об'єктивно оцінити історичну роль спільних дій запорожців та донців у боротьбі із зовнішніми агресорами в XVI – XVII ст.

О. Широкоград вважав козаків «вільними руськими людьми», які з'явилися майже одночасно на Дніпрі та на Дону. Він писав, що «сейчас украинские националисты пытаются отделить запорожских казаков от донских и считают их представителями украинского народа» [17, с. 46]. Дослідник стверджував, що у XV – XVI ст. ще не було українського народу, як не було і білоруського, але не додав: «і російського». Він писав, що запорізькі козаки часто уходили на Дон і, навпаки, донські – на Дніпро, і «никто никого не считал иностранцем» [17, с. 46]. Таким чином, О. Широкоград, подібно дослідникам другої половини XIX ст. П. Кулішу та В. Смірнову [20], [21], намагався зтерти різницю між запорізькою та донською козацькими спільнотами, наблизити їх одну до одної.

О. Широкоград звернув увагу на те, що турки намагалися закрити для козаків гирла Дніпра та Дону. Тому запорожці використовували ліву притоку Дніпра – Самару – з однією з її приток. Утім, О. Широкоград не конкретизував назву цієї притоки. Він писав, що донські козаки піднімались вверх по Дону, перетаскували струги в Міус та виходили у море, обминаючи Азов. Торкнувшись питання політики Москви щодо Дону та Запоріжжя, О. Широкоград зазначив, що, з одного боку, від часів І. Грозного Російська держава допомагала запорізьким і донським козакам, надсилаючи їм гроші, зброю та провіант. Особливо козаки цінували порох та гармати. Втім, зауважив О. Широкоград, робилося це з перебоями і не задовольняло повністю потреб козаків. Дослідник зупинився також на характеристиці кількох спільних походів запорожців та донців у XVII ст. Він писав, що в березні 1637 р. 4 тис. запорожців під командуванням М. Татарінова прибули на Дон. До них приєдналося 3 тис. донців, і всі разом вони вирушили до Азова [17, с. 56]. Справді, як свідчать джерела, чітко простежується перебування у фортеці великої кількості українських козаків. Як підкреслював 1 листопада 1637 р. донський отаман А. Тайтюшев, на той час у місті перебувало до 4 тис. козаків, але «большая половина в Азове запорожских черкас» [22]. На початку 1638 р. в Азові перебувало вже 5 тис. запорожців [23]. На думку декого з дослідників, зокрема, В. Брехуненка, можна стверджувати, що в облозі Азова брало участь близько 5 – 6 тис. українських козаків [4, с. 218].

О. Широкоград торкнувся питання і про похід запорізького ватажка І. Сірка з великим військом, в якому разом з українськими козаками були донські, в 1675 р. на Крим [17, с. 49].

Таким чином, науковий внесок О. Широкограда полягав у тому, що він заперечив деякі усталені історичні штампи, а також запропонував незвичні оцінки минувшини. О. Широкоград сформулював висновок про те, що наступальні дії козаків проти татар і турків у XVI – XVII ст. за критерієм «ефективність – вартість» на порядок чи два переважали оборонні заходи російських царів наприкінці XV – на початку XVI ст.

У докторській дисертації сучасного українського дослідника В. Горобця висловлена думка, що військові акції запорожців на чолі з І. Сірком, в яких брали участь донці, були політично недоцільними, оскільки сприяли зриву процесу налагодження повноцінної співпраці правобережної частини Війська Запорізького та Кримського ханства навесні 1661 р. [24, с. 20].

У своїй науково-популярній праці С. Прудіус писав, що запорізькі козаки зимували над Доном вже на початку XVI ст., оскільки хмельницький староста П. Лянцкоронський очолював походи на Очаків у 1528 р. С. Прудіус приділив увагу опису таємних шляхів запорожців до Чорного моря, зокрема так званого Солоного шляху. Він писав, що українські козаки поверталися з Чорного моря Донським лиманом, тобто Азовським морем, як іменував його у XVI ст. французький мандрівник, інженер, автор «Опису України» Г. Боплан [25, с. 29].

У книзі Г. Астапенко [26], працівниці Старочеркаського історико-архітектурного музею-заповідника, на основі архівних матеріалів, опитування старожилів станиці Старочеркаської, розповідається про побут, звичаї та свята донських козаків XVII – початку XX ст. Зокрема, Г. Астапенко звернула увагу на те, що донський говір містив, окрім слів тюркомовного походження, чимало власне українських.

І. Кандауров у праці «Донские казаки: литературно-историческая хроника их жизни, подвигов и трагедии» [27] торкнувся ряду питань історіографії та історії українсько-донських стосунків XVI – початку XVIII ст. Він розглянув формування донського козацтва, зосередивши увагу на тому, що козаками ставали селяни, які тікали від поміщиків у пошуках вільної землі, але нічого не сказав про заснування столиці Війська Донського запорожцями. І. Кандауров переказав відомий історичний сюжет про звернення К. Булавіна до українських козаків за військовою допомогою [27, с. 159-162].

Ретельно дослідивши участь українського козацького війська у російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII ст., сучасний український дослідник В. Заруба зупинився на окремих фактах спільних дій запорожців та донців у вказаних подіях. Так, за джерелами він встановив, що до армії І. Самойловича під час відсічі серпневого 1677 р. турецького походу під Чигирин належали сотня запорізьких козаків і з'єднання донської піхоти [28, с. 22].

Що стосується новітніх підручників з історії Росії та України, то з проблематики взаємин запорізьких та донських козаків (кінець XV – початок XVIII ст.) в них, як правило, переважають фрагментарні відомості довідкового характеру або навіть немає жодної згадки на цю тему. Деякі факти стосунків запорізького та донського козацтва містить «Курс української історії» В. Борисенка [29]. Автор зазначив, що відносини козаків з Росією і відносини запорожців з донськими козаками – різні явища. Він назвав дві головні сфери стосунків донських та дніпровських козаків: традиційні добросусідські відносини і військовий союз.

Деякі цікаві та недостатньо відомі факти стосовно взаємин запорізьких та донських козаків (участь запорожців та донців в діях війська Лжедмитрія на початку XVII ст., встановлення таємного зв'язку між українським гетьманом П. Дорошенком й повсталим отаманом Дону С. Разіним у другій половині 60-х рр. XVII ст. тощо) наведені в «Історії України з прадавніх часів до сьогодення» В. Семененка та Л. Радченка [30, с. 162].

Автори сучасних російських підручників майже не звертають увагу на стосунки запорізьких та донських козаків (кінець XV – початок XVIII ст.). Так, О. Орлов, В. Георгієв та інші автори пишуть, що у 1637 р. донські козаки з особистої ініціативи захопили турецьку фортецю Азов у гирлі Дону. Не те що про значний внесок, а навіть про участь у цій знаменитій події запорізьких козаків замовчується [31, с. 105].

Автори «Истории Российского государства» за редакцією професора Ш. Мунчаєва [32] вважають, що зародження донського козацтва було пов'язане з періодом утворення Російської централізованої держави. На берегах Дону ще в XVI ст. з'явилися поселення людей, котрі пішли з центру Росії. Таким чином, автори «Истории Российской державы» є прибічниками державницького напрямку історіографії і вважають посилення феодального гноблення головною причиною виникнення козацтва. Цей погляд на зазначену проблему є занадто вузьким і не враховує важливих фактів, зокрема, міграційних процесів між Доном та Україною.

В «Истории России» О. Дерев'янка та Н. Шабельникова посилаються на думку Є. Шаскольської про те, що одним з головних соціальних мотивів Смути було козацтво, котре до початку століття перетворилося на значну силу, яка протидіяла спробам уряду підкорити козацькі землі [33, с. 98].

Таким чином, середина 1980-х – початок 2000-х рр. ознаменували собою радикальні зміни в українській та російській історіографії. У цей період, з одного боку, спостерігається пошкваллення інтересу до історії козацтва, активізація наукового життя, а з іншого – тема дружніх відносин українського та російського народів втрачає своє пріоритетне значення, що мало місце за добу СРСР.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брехуненко В.А. Дон у долі ватажків українського козацтва: І. Сулима, Т. Трясило, Д. Гуня, К. Бурляй, І. Богун / В.А. Брехуненко // Пам'ять століть. – 2000. – № 3. – С. 86-92.
2. Калакура Я. Українська історіографія. Курс лекцій / Калакура Я. – К., 2004. – 496 с.
3. Коцур В.П. Історіографія історії України / А.П. Коцур, В.П. Коцур. – Чернівці, 1999. – 519 с.
4. Брехуненко В.А. Стосунки українського козацтва з Доном / Брехуненко В.А. – К.; Зап., 1998. – 328 с.
5. Кузнецов В. Донское казачество в войнах по защите Отечества (1618 – 1918 гг.) / Кузнецов В. – Симферополь, 1997. – 304 с.
6. Сухоруков В.Д. Историческое описание Земли Войска Донского / Сухоруков В.Д. – Новочеркасск, 1867. – Т. 1. – 284 с.
7. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Яковенко Н.М. – К., 1997. – 312 с.
8. Брехуненко В.А. Актуальні питання формування джерельної бази дослідження історії українського козацтва XVI – першої половини XVII ст. / В.А. Брехуненко // Наукові праці історичного фак-ту Запорозького державного університету. – Запоріжжя, 2000. – Вип. 11. – С. 106-113.
9. Брехуненко В.А. Похід українських козаків під Кафу у 1616 р. / В.А. Брехуненко // Осягнення історії : збірник праць на пошану професора Миколи Павловича Ковальського. – Острогор ; Нью-Йорк, 1999. – С. 166-174.
10. Брехуненко В.А. Взаємини козацьких спільнот Східної Європи в XVI – середині XVII ст. : дис. ... доктора іст. наук / Брехуненко В.А. – К., 2000. – 438 с.
11. Сокульський А.Л. Флот Запорозької Січі в XVI – XVIII ст.: структурна організація, технологія та військове мистецтво : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / А.Л. Сокульський. – К., 1999. – 16 с.
12. Сокульський А.Л. Морські походи запорожців / Сокульський А.Л. – Дніпропетровськ, 1995. – 222 с.
13. Подов В. Донбасс. Век XVIII-й / Подов В. – Луганск, 1998. – 227 с.
14. Пирко В.А. Северное Приазовье в XVI – XVIII вв. : учеб. пособие для студ. спец. «История» / Пирко В.А. – К., 1988. – 133 с.
15. Пирко В.А. Не про пень и старшого брата – об истории края / В.А. Пирко // Донбасс. – 1990. – № 6.
16. Пирко В.О. Заселення Донеччини у XVI – XVIII ст. / Пирко В.А. – Донецьк, 2003. – 180 с.
17. Ширококоряд А.Б. Русско-турецкие войны 1676 – 1918 гг. / Ширококоряд А.Б. – Минск ; Москва, 2000. – 752 с.
18. Новосельский А.А. Борьба Московского государства с татарами в первой половине XVII в. / Новосельский А.А. – М.; Л., 1948. – 446 с.
19. Каргалов В.В. На степной границе / В.В. Каргалов. – М., 1974. – 183 с.
20. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты / Смирнов В.Д. – СПб., 1887. – 772 с.
21. Кулиш П.А. История воссоединения Руси / Кулиш П.А. – М., 1877. – Т. 1. – 326 с.
22. Российский государственный архив древних актов, г. Москва, ф. 127, оп. 1, 1637, д. 1, л. 126.
23. Русская историческая библиотека. – СПб., 1913. – Т. XXIX. – Стб. 661.
24. Горобець В.М. Проблема легітимації еліти козацької України в зовнішньополітичній діяльності Гетьманату: стосунки з Росією та Річчю Посполитою (1654 – 1665 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук / В.М. Горобець. – К., 2002. – 34 с.
25. Прудіус С.І. Історія козацької вольниці з стародавніх часів / Прудіус С.І. – Донецьк, 2000. – 202 с.
26. Астапенко Г.Д. Быт, обычаи, обряды и праздники донских казаков XVII – XX вв. / Астапенко Г.Д. – Ростов-на-Дону, 2003. – 203 с.
27. Кандауров И.М. Донские казаки: литературно-историческая хроника их жизни, подвигов и трагедии / Кандауров И.М. – Волгоград, 2003. – 368 с.

28. Заруба В.М. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра істор. наук / В.М. Заруба. – Львів, 2004. – 36 с.
29. Борисенко В. История Украинской ССР : в 10 т. / Борисенко В. – К., 1983. – Т. 3. – 716 с.
30. Семененко В.І. Історія України з прадавніх часів до сьогодення : навч. посібник / В.І. Семененко, Л.О. Радченко. – [Вид. 2-е]. – Харків, 2000. – 493 с.
31. История России / [Орлов А.С., Георгиев В.А., Георгиева Н.Г., Сивохина Т.А.]. – [Изд-е 2-е]. – М., 2004. – 405 с.
32. История Российского государства / [Ш. Мунчаев и др.]. – М., 2000. – 607 с.
33. Деревянко А.П. История России / А.П. Деревянко, Н.А. Шабельникова. – [Изд-е 2-е]. – М., 2005. – 557 с.

Е.С. Гиря

Исследование проблемы отношений запорожских и донских казаков во второй половине 1990-х – в начале XXI ст.

В статье рассматривается историография взаимоотношений запорожских и донских казаков (конец XV – начало XVIII в.) во второй половине 1990-х – в начале XXI ст. Автор осуществила анализ историографических источников по данной проблеме. Охарактеризованы исторические условия развития историографии проблемы, установлены главные аспекты исследования взаимоотношений запорожских и донских казаков во второй половине 1990-х – начале XXI в., выявлена тенденциозность взглядов отдельных авторов.

K.S. Girja

Investigation of the Problem of Relations between Zaporozhean and Don Cossacks at the Second Half of the 1990s – the beginning of XXIst cent.

In the article, historiography of relations between Zaporozhean and Don Cossacks at the second half of the 1990s till the beginning of the XXIst century is considered. The author makes historiographic analysis on the given problem. Historical conditions for the problem are characterized; main aspects of research of this problem in the Russian and Ukrainian historiography are depicted; based approaches of some authors are defined.

Стаття надійшла до редакції 08.05.2012.